

ЭКСПОРТ ФАОЛИЯТИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШДА ЗАМОНАВИЙ МЕНЕЖМЕНТ ЁНДАШУВЛАРИ

Ходжамуратова Гулбахар Юлдаевна

Ренессанс таълим университети профессори

gulbahor6324@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20392217>

Аннотация

Мақолада Ўзбекистонда экспорт фаолияти самарадорлигини оширишда замонавий менежмент ёндашувларининг аҳамияти таҳлил қилинган. Глобал рақобатнинг кучайиши ва рақамли технологияларнинг жорий этилиши шароитида экспорт бошқарувида янги ёндашувлар зарурати асосланган. Тадқиқотда рақамли трансформация, логистика, стратегик бошқарув ва риск-менежмент усулларининг экспорт жараёнларига таъсири ўрганилган.

Калит сўзлар: экспорт, рақамли иқтисодиёт, менежмент, логистика, supply chain, стратегик бошқарув,

Халқаро иқтисодий муносабатлар тизимида экспорт фаолияти давлатларнинг иқтисодий ўсиши ва валюта барқарорлигини таъминловчи асосий омиллардан бири ҳисобланади. Айниқса, ривожланаётган мамлакатлар, хусусан Ўзбекистон учун ҳам ташқи бозорларга чиқиш ва экспорт тузилмасини такомиллаштириш стратегик аҳамиятга эга.

Ўзбекистон иқтисодиётида сўнгги йилларда ташқи савдо сиёсатида сезиларли ўзгаришлар кузатилмоқда. Экспорт таркибининг диверсификация қилиниши, саноат маҳсулотлари улушининг ортиши ҳамда хусусий сектор иштирокининг кенгайиши мамлакатнинг ташқи иқтисодий сиёсатини янги bosқичга олиб чиқмоқда.

Расмий маълумотларга кўра, Ўзбекистонда 2025 йилда мамлакат экспорт ҳажми 33,4 млрд АҚШ долларини ташкил этиб, 2024 йилга нисбатан 23 фоизга ошган. Экспорт географияси 130 дан ортиқ давлатни қамраб олган бўлиб, 2026-йил учун прогноз эса \$40 млрдни ташкил этади (+55%).

Экспорт ҳажмининг ўсиши, аввало, янги йўналишлар ҳисобига таъминланган. Жумладан, ИТ-хизматлар (\$940 млн), туризм (\$5,0 млрд), шунингдек озиқ-овқат маҳсулотлари ва қурилиш материаллари (ҳар бири \$1,1 млрд) экспортнинг муҳим манбаларига айланган. Мазкур йўналишлар экспорт таркибининг барқарор кенгайиши ва диверсификациясини таъминламоқда.

Ўзбекистон ташқи савдо тизими босқичма-босқич модернизация қилинмоқда. Бу жараён қуйидаги йўналишларда намоён бўлмоқда:

- хомашёга боғлиқликнинг аста-секин камайиши;
- юқори қийматли қайта ишланган маҳсулотлар экспортининг ортиши;
- хизматлар экспортининг янги сегментларининг шаклланиши;
- экспорт бозорлари географиясининг кенгайиши.

Мазкур тенденциялар миллий иқтисодиётнинг ташқи таъсирларга нисбатан барқарорлигини оширишга хизмат қилмоқда ва экспорт сиёсатида тузилмавий ўзгаришлар юз бераётганини кўрсатади.

Ўзбекистонда ташқи савдо жараёнларининг рақамлаштирилиши натижасида:

- экспорт операцияларини расмийлаштириш жараёни сезиларли қисқарди;
- маъмурий тўсиқлар камайди;
- транзакция харажатлари оптималлаштирилди.

Бу ҳолат рақамли менежментнинг амалий самарадорлигини тасдиқлайди.

Экспорт фаолиятида логистика тизимининг самарадорлиги маҳсулотнинг халқаро бозордаги рақобатбардошлигини белгилайди. Таъминот занжири қанчалик мувофиқлаштирилган бўлса, етказиб бериш жараёни шунчалик барқарор бўлади.

Замонавий ёндашувлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- етказиб бериш жараёнларини ягона тизимга интеграция қилиш;
- рақамли платформа орқали мониторинг қилиш;
- омбор ва транспорт тизимларини мувофиқлаштириш;
- прогнозли таҳлиллардан фойдаланиш.

Бу механизмлар экспорт маҳсулотларининг бозорга чиқиш тезлигини оширади ва харажатларни камайтиради.

Экспорт сиёсатини самарали ташкил этиш стратегик ёндашувни талаб қилади. Корхоналар ва давлат томонидан қабул қилинадиган узоқ муддатли қарорлар экспорт салоҳиятини белгилайди.

Асосий стратегик йўналишлар:

- ташқи бозорларни кенгайтириш;
- маҳсулот сифатини халқаро стандартларга мослаш;
- инновацион ишлаб чиқаришни рағбатлантириш;
- бренд ва имидж сиёсати шакллантириш.

Бу ёндашувлар рақобат устунлигини шакллантиришда муҳим аҳамиятга эга.

Экспорт фаолияти ташқи муҳит омилларига кучли боғлиқ бўлгани учун рискларни бошқариш алоҳида аҳамият касб этади.

Асосий хавф омиллари:

- валюта курсларининг ўзгарувчанлиги;
- ташқи бозор конъюнктурасининг тебранишлари;
- логистикадаги узилишлар;

- геосиёсий ноаниқликлар.

Риск-менежмент тизими ушбу омилларни олдиндан баҳолаш ва уларнинг таъсирини минималлаштириш имконини беради.

Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш сиёсати экспорт жараёнларини ҳам тубдан ўзгартирмоқда. Электрон ҳукумат тизимларининг жорий этилиши ташқи савдо жараёнларини соддалаштирди ва шаффофликни оширди.

Бу трансформация натижасида:

- бизнес муҳити яхшиланди;
- давлат хизматлари тезлашди;
- коррупцион хавфлар камайди;
- халқаро инвесторлар учун жозибадорлик ошди.

Бугунги кунда замонавий менежмент усулларининг комплекс жорий этилиши экспорт фаолияти самарадорлигини сезиларли даражада оширади. Айниқса, рақамли технологиялар ва логистика интеграцияси экспорт тизимининг энг муҳим драйверларига айланган. Шу билан бирга, инсон капитали ва бошқарув маданияти ҳам ушбу жараёнларда ҳал қилувчи омил сифатида намоён бўлмоқда.

Ўзбекистон шароитида экспорт фаолиятини модернизация қилишда замонавий менежмент ёндашувлари муҳим стратегик аҳамиятга эга. Рақамли трансформация, интеграциялашган логистика ва стратегик бошқарув механизмлари экспорт салоҳиятини ошириш ҳамда глобал бозорда рақобатбардошликни таъминлашда асосий омиллар сифатида хизмат қилади.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Ministry of Investments, Industry and Trade of the Republic of Uzbekistan (2025). *Export Development Report*.
2. Porter, M. E. (1998). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. Free Press.
3. Christopher, M. (2016). *Logistics & Supply Chain Management*. Pearson Education.
4. Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. Pearson.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорлари ва фармонлари (2020–2025 йй.). Тошкент.
6. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси. (2025). *Ташқи савдо кўрсаткичлари бўйича расмий маълумотлар*. Тошкент.